

RÓSA EGGERTSDÓTTIR

STAFUR Á BÓK

LEIÐBEININGAR Í STAFSETNINGU ÁSAMT ÆFINGUM

BRÁIN

©Rósa Eggertsdóttir

STAFUR Á BÓK 1 – 4

Leiðbeiningar í stafsetningu ásamt æfingum

Námsefnið *Stafur á bók, Leiðbeiningar í stafsetningu ásamt æfingum* kom út í fjórum heftum árið 1989 og var endurútgefið árið 1993. Sú útgáfa birtist hér.

Árið 2021 var efnið sett á rafrænt form og birt í Rafhlöðu Landsbókasafns Íslands. Rafræna útgáfan er í stærðinni A4 en raunstærð hvers heftis er 24 x 16,5 cm. Notendur munu taka eftir því að á flestum baksíðum er texti sem snýr á hvolfi. Þessi „öfugi“ texti er í raun lausn á æfingu á síðunni næst á undan. Ef síðum er raðað þannig að framhlið og bakhlið séu á sama blaði eða bakhliðar þeirra liggja saman, getur notandi brett fram efsta hluta blaðsins (um 4 cm). Sér hann þá samtímis æfinguna og úrslausn hennar og getur metið árangurinn um leið og hann lýkur við æfinguna.

Þegar fleiri en einn nota efnið getur verið hagræði af því að setja hverja framsíðu og viðeigandi baksíðu saman í plastvasa. Notendur skrifa á plastið með vatnsleysanlegum penna og hreinsa eftir yfirferð.

Brian Pilkington er þakkað fyrir að heimila notkun á kápusíðum sem og teikningum í 4. hefti í þessari rafrænu útgáfu.

Öllum er frjálst að nýta sér efnið til náms í stafsetningu án endurgjalds.

Verslun með efnið er óleyfileg.

Mál og menning

Reykjavík 1993

Rósa Eggertsdóttir

STAFUR Á BÓK

**Leiðbeiningar í stafsetningu
ásamt æfingum**

II. hefti

Mál og menning

Reykjavík 1993

© Rósa Eggertsdóttir 1989

Önnur prentun 1993

Öll réttindi áskilin.

Bók þessa má ekki afrita með neinum hætti, svo sem hljóðritun, ljósritun, prentun eða á annan sambærilegan hátt, að hluta eða í heild, án skriflegs leyfis höfundar og útgefanda.

Kápa og myndir: Brian Pilkington

Setning og umbrot: MM

Prentun og filmuvinna: Prentstofa G. Benediktssonar

ISBN: 9979-3-0480-4

FORMÁLI

Þessi bók er önnur af fjórum í námsefninu **Stafur á bók** sem ætlað er öllum þeim sem vilja læra rétta stafsetningu og skiptir þá litlu aldur nemenda. Efnið hentar þó tæplega börnum yngri en tíu til tólf ára og þá einungis léttustu kaflarnir.

Við samningu efnisins var fyrst og fremst stuðst við *Auglýsingu um íslenska stafsetningu* frá Menntamálaráðuneytinu og að auki ýmsar bækur um íslenskt mál, þar á meðal eldri kennslubækur. Ritaskrá er að finna í kennsluleiðbeiningunum. Því meginsjónarmiði er fylgt að skipa efninu niður í námsskref og fara frá hinu einfalda til hins flókna. Til að þjóna því markmiði eru nýttar ýmsar aðferðir sem hafa viðgengist í stafsetningarkennslu ásamt öðrum nýstárlegri.

Reglur er að kynntar á tvennan hátt. Annars vegar á hefðbundinn hátt og hins vegar sem þumalputtareglur. Þær reglur eru því sem næst algildar og hafa þann kost að vera auðlærðari en hinar hefðbundnu og beiting þeirra krefst minni málfræðipækningar.

Þótt fyrirmæli séu við hverja æfingu fylgir námsefninu sérstakt hefti þar sem leiðbeint er um kennslu. Mikilvægt er að kennarar eða þeir sem stunda sjálfsnám kynni sér það. Áhersla er lögð á að ákveðnir þættir námsefnisins verði ekki sniðgengnir þótt þeir séu framandi í upphafi eða tilgangur þeirra ekki jafn augljós og hefðbundinna æfinga.

Námsefnið er þannig úr garði gert að það hentar jafn vel til hópkennslu og einstaklingsbundinnar kennslu. Er þannig komið til móts við breytingar á starfsháttum skóla sem átt hafa sér stað síðustu tvo áratugina.

Í þessu hefti eru fyrst og fremst tekin fyrir atriði sem standa nokkuð sjálfstætt og falla ekki undir reglur um n-nn eða y,y,ey. Sumir kaflar hér hefðu þó allt eins getað fylgt 1. hefti sem fjallar einkum um stofn orða, má þar nefna reglur um f/v og gs, ks og x.

Í janúar 1989,

Rósa Eggertsdóttir

EFNISYFIRLIT

Skammstafanir	6
Um stóran staf	7
Um ng og nk	25
Um f og v	37
Um hv og kv	53
Um j	67
Um a/e/l/ö/ á undan gj/gj	83
Um gs, ks og x	99

Skammstafanir

Reglur:

1. Punkt skal setja:
 - a) á eftir skammstöfun orðs,
 - b) á milli þeirra stafa sem hver um sig tákna orð.
2. Punkt skal **ekki** setja á eftir skammstöfun í mælikerfinu.
3. Valfrjálst er hvort notaður er punktur í skammstöfun stofnana, félaga og fyrirtækja.

Dæmi:

1. sbr. (samanber); o.s.frv. (og svo framvegis).
2. m (metri); km (klílómetri).
3. MA; KR; SÍs.

Málfræðiskammstafanir:

ao. atviksorð	lo. lýsingarorð
bh. boðháttur	mst. miðstígl
ef. eignarfall	nf. nefnifall
est. efstastígl	nh. nafnháttur
et. eintala	no. nafnorð
fh. framsöguháttur	nt. nútíð
fn. fornafn	sb. sterk beyging
fs. forsetning	so. sagnorð
fst. frumstígl	to. töluorð
ft. fleirtala	vb. velk beyging
hk. hvorugkyn	vh. viðtengingarháttur
kk. karlkyn	
kvk. kvenkyn	þf. þolfall
km. kennimynd	þgf. þágufall
lh. lýsingarháttur	þt. þátíð

Algengar skammstafanir:

a.m.k.	að minnsta kosti
ath.	athuga
e.t.v.	ef til vill
o.fl.	og fleiri
o.s.frv.	og svo framvegis
o.þ.h.	og þess háttar
m.ö.o.	með öðrum orðum
sbr.	samanber
skv.	samkvæmt
s.l.	síðast liðinn
t.a.m.	til að mynda
t.d.	til dæmis
þ.e.	það er
þ.e.a.s.	það er að segja
>	verður að
<	orðið til úr

UM STÓRAN STAF

Reglur:

1. Stór stafur er í upphafi málsgreina.
2. Stór stafur er í sérnöfnum (mannanöfnum, nöfnum dýra og hluta, stofnana og félaga, örnefnum, bóka- og blaðaheitum, í fyrsta orði í heitum hugverka).
3. Stór stafur er í samsettum örnefnum (skrifuð sem eitt orð).
4. Stór stafur er í samsettum sérnöfnum þegar sérnafn er síðari hluti. Er þá bandstrik á milli og báðir liðir skrifaðir með stórum staf.
5. Stór stafur er í hátíðanöfnum þegar fyrri hluti þeirra hefst á sérnafni.
6. Stór stafur er í þjóðaheitum og í nöfnum á íbúum landshluta og heimsálfa og í nöfnum manna sem kenndir eru við bæi eða forfeður.

Þumalputtaregla:

Stór stafur getur eingöngu verið í nafnorðum
 – nema þegar um er að ræða upphaf málsgreina
 – og heiti hugverka.

Gætið þess þó að flest nafnorð eru skrifuð með litlum staf.

Dæmi:

1. Einu sinni var . . .
2. Dóra, Snati, Akraborg, Alþingi, Bílablaðið, Þúsund og ein nótt.
3. Fornihvammur, Stóridalur.
4. Syðri-Guðrúnarstaðir, Skugga-Sveinn, Vestur-Ísafjarðarsýsla.
5. Þorláksmessa, Jónsmessa, Skálholtshátíð.
6. Íslendingur, Evrópumenn, Eyfirðingur, Keldhverfingur, Sturlungur.

Skrifaðu stóran eða lítinn staf í eyðurnar eftir því sem við á.

Í—í

G—g

K—k

_____ hádeginu fór _____ uðrún út í _____ jartansbúð.

T—t

J—j

E—e

_____ ryggvi _____ ónsson er ættaður frá _____ gilsstöðum.

S—s

E—e

V—v

_____ tærsti jökull _____ vrópu er _____ atnajökull.

G—g

G—g

_____ rænlandsjökull er miklu stærri, en _____ rænland til-

A—a

Ý—ý

heyrir _____ meríku. _____ msar flugvélar bera hestanöfn,

S—s

G—g

S—s

svo sem _____ ólfaxi og _____ ullfaxi. _____ igurður ætlaði

F—f

E—e

með _____ inni upp á fjöll. _____ rna er að lesa bókina

S—s

G—g

E—e

G—g

_____ itji _____ uðs _____ nglar eftir _____ uðrúnu

H—h

N—n

H—h

_____ elgadóttur. _____ emendur á _____ áskólastigi geta

N—n

P—p

fengið _____ ámslán. _____ að kemur sér vel fyrir

B—b

K—k

Í—í

_____ ergþóru sem er í _____ ennaraháskóla _____ lands.

_____ atriði rétt af 30

Í hádeginu fór Guðrún út í Kjartansbú. Trygvi Jónsson er ættaður frá Egilsstöðum. Stærsti jökull Evrópu er Vatnajökull. Grænlandsjökull er miklu stærr, en Grænland tilheyrir Ameríku. Ýmsar flugvélar bera hestænfin, svo sem Söftaxi og Gullfaxi. Sigurður ætlaði með Finni upp á fjöll. Erna er að lesa bókina Stífi guðs (Guðs) englar eftir Guðrúnu Helgadóttur. Nemandur á háskólastigi geta fengið námslán. Það kemur sér vel fyrir Bergþóru sem er í Kennaraháskóla Íslands.

Stór stafur er alltaf
í upphafi málsgreina.

Stór stafur er alltaf í sérnöfnum
og orðum samsettum af þeim,
nema — um sé að ræða fylgismenn stefna
(s.s. framsóknarmaður, sjálfstæðismaður,
maóisti, múhameðstrúarmaður).

Nöfn trúflokka hafa ekki stóran staf
(múhameðstrú, kristni).

Skrifaðu stóran eða lítinn staf í eyðurnar eftir því sem við á.

E – e

G – g

_____ftir að skóla lauk fór _____uðlaug að vinna hjá
E – e , Í – í L – l

_____imskipafélagi _____slands. _____angferðabílarnir sem
R – r A – a

æka milli _____eykjavíkur og _____kureyrar eru frá
N – n , Þ – þ H – h K – k

_____orðurleið. _____ótt _____elgi hafi _____ol sér til
S – s

aðstoðar gengur honum illa að reka _____krautu og
F – f Í – í K – k

_____rekju í hagann. _____safjörður er _____aupstaður á
V – v A – a A – a

_____estfjörðum. _____kraborgin siglir milli _____kraness
R – r F – f V – v

og _____eykjavíkur en _____erjan milli _____estmannaeyja
Þ – þ H – h E – e

og _____orlákshafnar heitir _____erjólfur. _____ftir
G – g

kvöldmat settist _____ummi inn í stofu og hlustaði á
T – t

_____unglskinssónötuna.

Eftir að skóla lauk fór Guðlaug að vinna hjá Eimskipafélagi Íslands. Langferðabíllarnir sem aka milli Reykjavíkur og Akureyrar eru frá Nordur-leið. Þótt Hægti hafi Kóli sértill aðstoðar gengur honum illa að reka Skrautu og Frekju í hagann. Ísafjörður er kaupstaður á Vestfjörðum. Akraþorgrin siglir milli Akraness og Reykjavíkur en ferjan milli Vestmannaeyja og Þorlákshafnar heitir Herjólfur. Eftir kvöldmat settist Gummi inn í stofu og hlustaði á Tungliskinnssöndtuna.

Stór stafur er í þjóðaheltum og í orðum yfir
íbúa ákveðinna svæða
(Danir, Svíar, Skagfirðingar).

Þar sem orðin íslenskur, danskur, þýskur, borgfirskur
o.s.frv. eru lýsingarorð geta þau ekki haft stóran staf.

Nöfn tungumála eru aldrei með stórum staf
(enska, franska, þýska).

Ýmsir styðjast við sk-regluna í þessu sambandi. Þá er
átt við að orð sem tákna tungumál og þjóðerni eða orð
sem kenna menn við staði séu alltaf skrifuð með litl-
um staf enda hafi þau sk í sér.

Dæmi: austfirskur, írskur, gríska.

Gamill Norðmaðurinn talar sæmlega tímnsku síðan hann vann í Finnlandi. Síðustu árin hafna margir eyfirskir bændur harð ræktun nýfjasköga. Þegar Áslaug var í Frakklandi kynntist hún grískum námsmanni. Þau komu til Íslands og giftu sig í Gláumbæjararkirkju í Skagafirði. Aðalsteinn talar góða ensku enda var hann í Englandi fyrra og lék sér með enskum börnum. Skipið Hvítanes strandaði við Hornafjörð. Fyrir nokkrum árum kom út bókinn Dagbækur úr Íslandstærð eftir breska ferðalanginn William Morris.

Þegar sérnafn fær viðurnefni sem forlið
skrifast bæði orðin með stórum staf og band-
strik á milli. (Fiðlu-Hansi)

Sé viðurnefnið á eftir sérnafninu
er það ekki skrifað með stórum staf nema það
sé dregið af sérnafni (Hans klaufi, Þorgeir
Ljósvetningagoði).

Í leikritinu **Skugga-Sveinn** eru ýmsar sérstæðar persónur svo sem **Grasa-Gudda**, **Ketill** skrækur og **Gvendur smali**. Margir stóðhestar hafa orðið frægir en frægastur varð **Snældu-Blesi** eftir að hann fótrotnaði og læknað við **Fjórðungssjúkrahúsið á Akureyri** gerðu að brotinu. **Jón** stærki bauð öllum í nefið. **Haraldur hárfagri** lagði undir sig **Noreg**. **Hrói** höttur er **ensk söguhetja**. Hann var einlægur stuðningsmaður **Ríkharðs** tjóshjarta. Í flokki **Hróða** voru bæði **Litli-Jón** og **Vilhjálmur skarlat**.

Um bæjanöfn og önnur staðanöfn:

- a) Bæjanöfn eru skrifuð með stórum staf eins og önnur örnefni.
- b) Þegar bæjanöfn eru samsett og seinni liður er samnafn er orðið skrifað í einu lagi og með stórum staf fremst (Litlagerði).
- c) Séu bæjanöfn samsett og seinni liður sérnafn eru báðir liðir skrifaðir með stórum staf og bandstrik á milli (Litla-Árgerði).

Skrifaðu stóran eða lítinn staf í eyðurnar eftir því sem við á
og bættu bandstriki milli orða ef með þarf.

S-s O-o S-s R-r
 ____verrir ____ddsson bjó á ____yðri ____angá en
 G-g
 ____rétar bróðir hans bjó handan við ásin að
 S-s G-g S-s
 ____tóra ____erði. ____amgöngur eru oft erfiðar á
 V-v N-n Í-í
 ____estfjörðum og þá ekki síst í ____orður ____sa-
 Í-í L-l A-a
 fjarðarsýslu. ____ andnámu er sagt frá ____uði
 D-d Ó-ó H-h
 ____júpúðgu, ekkju ____lafs ____víta og dóttur
 K-k F-f H-h D-d
 ____etils ____latnefs. ____ún nam öll ____alalönd í
 B-b S-s Í-í
 innanverðum ____reiðafirði. ____næfríður ____slandssól
 Í-í
 er ein aðalsögupersónan í ____slandsklukkunni eftir
 H-h L-l P-p K-k
 ____alldór ____axness. ____étur ____árason keypti
 E-e L-l
 jörðina ____fsta ____and.

Sverrir Oddsson bjó á **Syðri-Ranga** en **Grétar**, bróðir hans, bjó handan við ásin að **Stóragerði**. **Samgöngur** eru oft erfiðar á **Vestfirðum** og þá ekki síst í **Norður-Isafjarðarsýslu**. **Landnámu** er sagt frá **Audi djúpuöggu**, ekkju **Ólafs hvíta** og dóttur **Ketils flatnefs**. Hún nam öll **Dalalönd** í innan-
verðum **Breiðafirði**. **Snæfríður** Íslandssól er ein aðalsögupersónan í Íslandskvikkunnmi eftir **Halldór Laxness**. **Pétur Kárason** keypti jörðina **Efstalund**.

Um nöfn daga, mánaða og hátíða:

- a) Nöfn daga, mánaða og hátíða eru skrifuð með litlum staf (miðvikudagur, maí, jól, páskar, hvítasunna).
- b) Þegar nöfn hátíða eru að hluta sérnöfn á að skrifa þau með stórum staf (Þorláksmessa).

Skrifaðu stóran eða lítinn staf í eyðurnar eftir því sem við á.

P – p

Í – í

J – j

_____jóðhátíðardagur _____slendinga er 17. _____úní en
R – r Á – á F – f

_____eykjavíkurborg á afmæli 18. _____gúst. _____yrir hverja
P – p P – p H – h P – p

_____áska eru _____assíúsálmar _____allgríms _____éturs-
R – r Í – í M – m

sonar lesnir í _____íkisútvarpinu. _____aí komu
R – r P – p

_____ússneskir listamenn til landsins og sýndu í _____jóð-
Á – á J – j L – l

leikhúsinu. _____annan _____óladag frumsýndi _____eikfélag
A – a P – p S – s

_____kureyrar sjónleikinn _____ilt og _____túlku í leikgerð
E – e T – t P – p M – m

_____mils _____horoddsen. _____orsteinn _____atgoggur, ein
F – f

persónan í leikritinu, er sífellt svangur. _____jórða hvert ár
H – h F – f

er _____laupár og eru þá 29 dagar í _____ebrúar.

_____ atriði rétt af 28

Þjóðhátíðardagur Íslendinga er 17. Júní en Reykjavíkurborg á afmæli 18. ágúst. Fyrir hverja páska eru Passíusálmar Hallgríms Péturssonar lesnir í Ríkisúthvarpinu. Í mai komu rússneskir listamenn til landsins og sýndu í Þjóðleikhúsinu. Á annan jóladag frummyndi Leikfélag Akureyrar sjónleikinn Pilt og stúlku í leikgerð Emils Thoroddsen. Þorsteinn matgoggur, ein persónan í leikritinu, er stíllt svangur. Fjóða hvert ár er hlaupár og eru þá 29 dagar í febrúar.

Um hvítasunnuna kepptu Norðmenn við finnska íþróttamenn í sundi. 7.
nóvember er Þjóðhátíðardagur Sovétríkjanna en sá bandaríski var 4.
júlí. Skömmu fyrir jól kom út bók in Íslenskt þjóðlíf í þúsund ár eftir Daníel
Bruun. Sigrún Baldursdóttir sendi Þorra, syni sínum, matapakka til
útlanda á þorranum. Sífellt verður algengara að fólk biði þorran og
kallast þær veislur þorrabíot. Fyrsti vetrardagur er ávallt á laugardegi en
sumardagurinn fyrsti á fimmtudegi.

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsgagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Séra Jón Pétursson var vígður til prests í janúar 1858 er hann gerðist aðstoðarprestur séra Tómasar Halldórssonar að Minnivöllum. Í maímánuði 1867 fluttist hann að Stóradal en tók síðar við prestakalli einu á Austfjörðum. Séra Jón var nokkur málamaður og var allvel skrifandi á þýsku og frönsku. Hann skrifaðist lengi á við Þjóðverja, Berger að nafni, og hafa sum bréfanna varðveist. Séra Jón varð bráðkvaddur á Þorláksmessu 1897.

Fullgerðu þetta sendibréf.

_____ firði 14. _____ 19 _____

Elsku _____.

Ferðin hingað til _____ gekk vel. Skólinn byrjaði á _____ daginn var. Ýmsar námsgreinarnar hér fylgja kjarna, svo sem _____, _____, og _____. Aðrar greinar eru valfög og ég valdi _____ og _____. _____ og ég erum áfram í sama herbergi og líkar báðum vel. Frænka hennar frá _____ byrjaði í 1. bekk í haust og er í herbergi við hliðina á okkur.

Við fáum frí í skólanum 1. _____ og í kringum 18. _____ kem ég heim í _____ frí.

Ég bið að heilsa _____ og _____ og skrifa bráðum aftur.

Kær kveðja,

UM NG OG NK

Reglur:

1. Á undan **ng** og **nk** á að skrifa grannan sérhljóða.
2. Undantekningar:
 - a) Í samsettum eða afleiddum orðum þar sem **n** og **g** eða **n** og **k** lenda saman, en tilheyra hvort sínum orðhlutanum, ræður uppruni fyrri hluta orðsins rithættinum.
 - b) Fari **ó** eða **æ** á undan **ng** eða **nk** í framburði ber að skrifa þau hljóð.

Dæmi:

1. langur, Ingólfur, söngur, enginn, hanki, banki, dunkur
2. a) Steingrímur (af Steinn og grímur), jánka (af já)
 b) kóngur, kónguló,
 hængur, Klængur, sæng, vængur, frænka

Skýring:

Grannirsérhljóðar: a – e – i – o – u – y – ö

Breiðirsérhljóðar: á – é – í – ó – ú – ý – æ – au – ei – ey

Eftir langan og strangan dag tók fólkið lagið og söng af hjartans lyst. Hankinn er slitinn. Fuglinn er vængbrotninn. Steingerður (*samsett orð*) kinkaði kolli og afhenti einkunnirnar (*samsett orð*). Hryssan var kölluð Brúnka (*hún er brún*) vegna þess að hún var brún að lit.

 e - ei e - ei
Sveinki (af Sveinn) og St_____nka voru l_____ngi að bera
 u - ú u - ú
Út blaðab_____nkann. Þau voru köld og h_____ngruð eftir
 ö - au a - á
g_____nguna og j_____nkuðu þegar þeim var boðin
 i - í a - æ e - ei
soðn_____ng. Fr_____nka Páls kv _____nkaði sér undan
 i - í e - ei
verk í f_____ngrinum. Börnin höfðu óhr_____nkað
 i - í
vettl_____ngana.

Skrifaðu grannan eða breiðan sérhljóða í eyðurnar eftir því sem við á.

a - á

I - í

Sterk blóma_____ngan fyllti stofuna. _____ngimar fer í
ö - au e - ei

g_____ngur á hverju hausti. Steinunn, kölluð St_____nka,
u - ú I - í

þarf að læra að gæta t_____ngu sinnar. _____ngólfur var
e - ei e - ei

I_____ngi í bænum þótt hann teldi sig _____ngan tíma
E - Ei a - á

hafa. _____nginn hafði heyrt M_____nga koma heim.
e - ei u - ú e - ei

Sv_____nki fór _____ngur að læra á str _____ngjahljóð-
i - í a - æ

færi. Kettl_____ngurinn hafði v_____ngbrotið fugls-
u - ú e - ei e - ei

_____ngann. St_____ngerður tók í sama str _____ng
I - í ö - au u - ú i - í

og _____nga um að s_____ngur _____ngl_____ng-
y - ý

anna væri ekki sem verstur. Það heyrðist d_____nkur
a - á u - ú

þegar h_____nkinn slitnaði og þ_____ngur pokinn datt

á gólfið.

_____ atriði rétt af 25

Sterk blómaangan fyllti stofuna. Ingimar fer í göngur á hverju hausti. Steinunn, kölluð Steínka, þarf að læra að gæta tungu sinnar. Ingólfur var lengi í bænum þótt hann teldi sig engan tíma hafa. Enginn hafði heyrt Munga koma heim. Sveinki fór ungur að læra á strengjahljóðfæri. Kettingurinn hafði vængbrotið fuglsungann. Steingerður tók í sama streng og Inga um að söngur unglínganna væri ekki sem verstur. Það heyrðist dýnkur þegar hankinn slitnaði og þungur pokinn datt á gólfid.

Grannirsérhljóðar: a – e – i – o – u – y – ö
 Breiðirsérhljóðar: á – é – í – ó – ú – ý – æ – au – ei – ey

Finndu 7 orð sem alltaf hafa breiðan sérhljóða á undan ng og nk og skrifaðu þau niður (sjá bls. 25).

Drengurinn varð ringlaður af að vera í hringekjunni. Margir eru orðnir svangir þegar þeir setjast að jólamatnum á aðfangadagskvöld. Á ganginum var svo þröngt að Steingrímur og Ingibjörg fóru út til að leika sér. Frænka Sveinku gaf henni veltlinga. Á jólaskemmtuninni gengu börnin í kringum jólatréð og sungu jólasöngva. Þrængslin við útgöngudyrrnar voru mikil. Steinka jánkadi þegar Ingimar bauð henni á unglingsdansa-leikinn. Hinkraðu á meðan ég skræpp í bankann.

Skrifaðu grannan eða breiðan sérhljóða í eyðurnar eftir því sem við á.

ö – au

u – ú

e – ei

Það er l_____ng spr_____nga í veggnum. St_____ngerði
a – á a – æ u – ú

l_____ngar í dúns_____ng. Tóki m_____nkur var dyggur
I – í e – ei

félagi Hróa hattar. _____ngvi sótti um _____nkaleyfi fyrir
i – í I – í y – ý

uppfinn_____ngu sinni. _____nga s_____ngur fullum hálsi
u – ú y – ý

Krummi kr_____nkar úti. Það heyrðist d_____nkur þegar
a – á e – ei i – í

pl_____nkinn féll niður. Óhr_____nkaðu ekki p_____nkilinn.
e – ei i – í u – ú

S_____nkun varð á afhend_____ngu blaðab_____nkanna
I – í e – ei

vegna ófærðar. _____ngunn það Sv_____nka að
i – í i – í

h_____nkra aðeins eftir send_____ngunni. Dóra þarf að
e – ei i – í

fá þr_____ngri vettl_____nga.

Það er löng sprunga í veggnum. Steingerði langar í dúnssæng. Tóki munkur var dyggur félagi Hróða hatar. Ingi sótti um einkalleyfi fyrir upp-
finningu sinni. Inga sýngur fullum hálsi Krummi krunkar úti. Það heyrð-
ist dyngkur þegar plankinn féll niður. Öhrinkaðu ekki plinkillinn. Selnkun
varð á afhendingu blaðabunnkanna vegna ófærðar. Ingunn það Sveinka
að hinkra aðeins eftir sendingunni. Dóra þarf að fá þrengri vettlinga.

Skrifaðu grannan eða breiðan sérhljóða í eyðurnar eftir því sem við á.

a – á

Hrói höttur var á g_____ngi í skóginum þegar hann sá
a – á

rauðklæddan mann koma spr_____ngandi á móti sér. Hrói
y – ý

vildi heyra hvað í honum s_____ngi og fá að líta í
y – ý i – í

p_____ngju hans. Hann sveiflaði bareflinu í kr_____ngum
i – í e – ei

sig og hrópaði: „H_____ngað og ekki l_____ngra.” Sá

rauðklæddi dró fram sverð sitt en Hrói sagðist ekki hafa
ö – au a – á

l_____ngun til að mölva leikf_____ng hans og bauð
ö – au

honum að fá sér lurk. Viðureign þeirra varð l_____ng og
u – ú

mörg þ_____ng högg féllu. Bardaginn hefði staðið
e – ei e – ei

l_____ngur ef Litli-Jón hefði ekki f_____ngið þá til að hætta.

Hrói höttur var á gangi í skóglinum þegar hann sá rauðklæddan mann koma sprangandi á móti sér. Hrói vildi heyra hvað í honum sýngi og fé að líta í pyngru hans. Hann sveitlaði barellinu í kríngum sig og hrópaði: "Hingað og ekki lengra." Sá rauðklæddi dró fram sverð sitt en Hrói sagðist ekki hafa löngun til að mölva leikfang hans og bauð honum að fá sér lurk. Viðureign þeirra varð löng og mörg þung högg féllu. Bar-daginn hefði staðið lengur ef Lítli-Jón hefði ekki fengið þá til að hætta.

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsgætt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Hrói höttur var á gangi í skóginum þegar hann sá rauðklæddan mann koma sprangandi á móti sér. Hrói vildi heyra hvað í honum syngi og fá að líta í pyngju hans. Hann sveiflaði bareflinu í kringum sig og hrópaði: „Hingað og ekki lengra.” Sá rauðklæddi dró fram sverð sitt en Hrói sagðist ekki hafa löngun til að mölva leikfang hans og bauð honum að fá sér lurk. Viðureign þeirra varð löng og mörg þung högg féllu. Bardaginn hefði staðið lengur ef Litli-Jón hefði ekki fengið þá til að hætta.

Flettu upp ípróttufréttum í einhverju dagblaði. Merktu öll orð sem tilheyra **ng** og **nk** reglunni. Skrifðu upp átta slík orð úr greininni.

_____	_____
_____	_____
_____	_____
_____	_____

Skrifaðu nokkrar línur frá eigin brjósti um ípróttufréttina eða eitthvað annað. Notaðu **ng** og **nk** orð ef þú getur.

UM F OG V

Reglur:

- 1) Í upphafi orða segir framburður til um hvort skrifa á **f** eða **v**.
- 2) Skrifa á **f** – þótt **v** sé borið fram – ef hljóðið tilheyrir stofni en ekki endingu.
- 3) Skrifa á **v** í stofnendingum orða og viðskeytum.

Þumalputtaregla:

Sért þú í vafa hvort f/v hljóðið tilheyrir stofni eða endingu geturðu látið fingur yfir f/v-stafinn.

- Ef stafirnir fyrir framan fingurinn mynda sérstakt orð á að skrifa v.
- Ef stafirnir fyrir framan fingurinn mynda ekki orð á að skrifa f.

Dæmi:

hrífa hrí ð a (hrí er ekkert orð og því skrifast f)
 stökkva stökk ð a (stökk er skylt orð og því skrifast v)

Þessi orð hafa alltaf v:

mávur Eva
 fræva Sölví
 frævill Tryggvi
 ævi Ævar
 ævintýri
 ævinlega
 hvaðanæva

Þessi orð hafa alltaf f:

öræfi
 auðæfi

Valfrjáls ritháttur:

Svava – Svafa
 Svavar – Svafar

Því má ekki rífa (*rí er ekki orð*) í sundur bréfið (*bré er ekki orð*)? Hvar hefur (*he er ekki orð*) barnið lært að bölvá (*böl er skylt orð*) svona? Ekki fer alltaf saman gæfa (*gæ er ekki orð*) og gjörvuleiki (*gjör er stofn, t.d. gjöra, gjörð, einnig skylt ger í gervi-efni*). Afi (*a er ekki orð*) er hrjúfur (*hrjú er ekki orð*) og erfiður (*er er ekki skylt orð*) í skapi.

Nú er annað hvort að hrökk_____a eða stökk_____a.

Eyjól_____ur þrei_____ hrí_____una og snaraðist út um

dyrnar. Í ra_____magnsleysinu var myrk_____unin alger.

Skri_____arinn rei_____ upp bré_____ið skjál_____andi

höndum. Töl_____urnar eru merkileg uppgöt_____un.

Hó_____leg æ_____ing ætti ekki að skaða neinn.

Örnól_____ur hafði há_____ með sér í veiðiferðina.

Skrifaðu f eða v í eyðurnar eftir því sem við á.

El_____ar he_____ur fundið hú_____una sína. Sæ_____ar
og E_____a hor_____a e_____ins á sóttugan reykhá_____inn.
Má_____agerið te_____ur flugið. Fólk drí_____ur að til
að sjá Snjóól_____ he_____ja steinana á lo_____t.
Kál_____urinn sleikti ló_____ann á Hlí_____ með
hrjú_____ri tungunni. Söl_____i verður eins og ál_____ur
út úr hól þegar hann heyrir um gæ_____tirnar.
Sjá_____arlöðrið skvettist um andlit Svö_____u.
Trygg_____i lét mennina lo_____a því að hör_____a
ekki hvernig sem gæ_____an snerist.

Eftir hefur fundið hífuna sína. Sævar og Eva horfa eins á sótugan reykháfinn. Mávagerið tefur flugið. Fólk drifur að til að sjá Snjólf hefja steinana á loft. Kálfurinn sleikti lófann á Hilt með hrjúfri tungunni. Sólvi verður eins og álfur út úr hól þegar hann heyrir um gættirnar. Sjávarlöðrið skvettist um andlit Svövu (Svöfu). Tryggvi lét mennina lofa því að hörfa ekki hvernig sem gæfan snerist.

Þessi orð eru alltaf skrifuð með v:

Ævar fræva
Eva frævill
mávur ævi

Auðæfi og óræfi
eru skrifuð með f.

Önnur ævi-orð eru skrifuð með v.

ævintýri ævinlega
æviminning æviferill
hvaðanæva

Skrifaðu f eða v í eyðurnar eftir því sem við á.

Sigmar hör_____aði þegar hann sá feðgana koma o_____an af lo_____tinu. Brynja stöð_____aði bílinn og skó_____ af honum mesta snjóinn. A_____i segir okkur æ_____inlega æ_____intýri sem enda vel. Sva_____a he_____ur lo_____að okkur að sjá kál_____inn. Hlí_____ar var innst inni óttaleg skræ_____a. Sæ_____ar hefur mesta ánægju af æ_____intýrum um ál_____a. Sólveig telur enga ástæðu til að te_____ja er_____iðismennina lengur. Kötturinn he_____ur ró_____u en kindin dindil. Ha_____steini bárust heillaóskir hvaðanæ_____a að e_____tir frækilegt a_____rek í frjálsum íþróttum.

_____ atriði rétt af 25

Sigmar hóftráði þegar hann sá feðgana koma ofan af loftinu. Brynja stöðvadi bílinn og skóf af honum mesta snjóinn. Afti segir okkur ævinlega ævintýri sem enda vel. Svava (Svata) hetur lofað okkur að sjá káftinn. Hiltar var innst inni óttaleg skræta. Sævar hetur mesta ánægju af ævintýrum um áfta. Sólveig telur enga ástæðu til að tefja erfiðis-
menninga lengur. Kótturinn hetur rófu en kindin dindil. Hatsteini bárust heillaðskir hvaðanæva að eftir frækilegt afrek í frjálsum íþróttum.

Meginreglan er sú að

- f er í orðinu sjálfu
- v er í endingu.

Orð með gjör eða ger í stofni
hafa v næst á eftir:

gjörvulegur gervilegur
gerviefni gervitennur

Skrifaðu f eða v í eyðurnar eftir því sem við á.

Sa _____ inn draup niður á gól _____ ið. E _____ a fékk
star _____ sem er skemmtilegt en ge _____ ur engin auðæ _____ i
af sér. Enginn veit sína æ _____ ina fyrr en öll er. Frekar
vill Sæ _____ ar vera tannlaus en að fá sér ger _____ itennur.
Eyjól _____ ur er með gjör _____ ulegri mönnum. Leikarinn brá
sér í ýmis ger _____ i og þóttist meðal annars geta spáð í
lóa _____ a. Það verður va _____ alaust hægt að slökk _____ a
eldinn áður en fer að rökk _____ a. Drí _____ a sýndi kjark og
dir _____ sku þegar henni tókst að bjarga barninu við
er _____ iðar aðstæður. Það er er _____ itt að þrí _____ a
hrjú _____ t gól _____ ið.

Safinn drap niður á gólfíð. Eva fékk start sem er skemmtilegt en gefur engin auðæfi af sér. Enginn veit sína ævina fyrir en öll er. Frekar vill Sævar vera tannlaus en að fá sér gervitennur. Eyjólfur er með glörvulegri mönnum. Leikarinn brá sér í ymis gervi og þóttist meðal annars geta spáð í löfa. Það verður vatalausst hægt að slökkva eldinn áður en fer að rökka. Drifa sýndi kjark og dirfsku þegar henni tókst að þjarga barninu við erfiðar aðstæður. Það er erfitt að þrifa hrjúft gólfíð.

Við notkun þumalputtareglu þarf að huga vel að skyldleika orða.

Dæmi: hörfa – hör er orð en óskylt orðinu hörfa.

Skrifaðu f eða v í eyðurnar eftir því sem við á.

Í kó_____inu sá ekki handa skil svo mennirnir hör_____uðu
inn a_____tur. Loks dir_____ðist Hlí_____ að opna
ló_____ann og líta á gjö_____ina. Drí_____a og Hról_____ur
hor_____a á sjónvarpið í sto_____unni. El_____a e_____ast
um að Örnól_____ur ha_____i getað mól_____að reyk-
há_____inn. Þessi blóm þur_____a mikla vök_____un.
Flestir ha_____a jólatré um jólin, ýmist li_____andi eða
ger_____i. Auðæ_____in gera Tor_____hildi klei_____t að
ferðast um öræ_____in. Það verður sannkölluð æ_____in-
týraferð. Æ_____inlega skal fólk drí_____a að þegar slys
he_____ur borið að höndum.

_____ atriði rétt af 30

I kófinu sá ekki handa skil svo mennirnir hörfuðu inn aftur. Loks dírfoíst Hlíf að opna lófan og líta á gjöfina. Drífa og Hrólfur horfa á sjónvarpið í stofunni. Elfa efast um að Örnólfur hafi getað málvað reyksháttinn. Þessi blóm þurfa mikið vökun. Flestir hafa jólatré um jólin, ýmist lífandi eða gervi. Auðættin gera Torfhildi kleitt að ferðast um örættin. Það verður sannaðilluð ævintýrafærð. Ævinlega skal fólk drífa að þegar slýs hetur þorið að höndum.

Skrifaðu f eða v í eyðurnar eftir því sem við á.

stökk____a

öræ____i

skrök____a

æ____iferill

þrí____a

æ____intýri

grú____a

auðæ____i

sérhæ____ing

æ____inlega

myrk____un

hvaðanæ____a

töl____a

æ____ur

hrökk____a

hæ____ur

ör____un

skræ____a

ge____a

gæ____a

má____ur

tæ____a

há____ur

endurkræ____

Skrifaðu **f** eða **v** í eyðurnar eftir því sem við á.

Kvöld eitt e_____tir að rökk_____a tók vorum við Söl_____i
 inni í sto_____u að hjálpa Hlí_____ við að setja upp ve_____
 í ve_____stólinn. Tor_____i var eins og æ_____inlega eitt-
 hvað að gau_____a uppi á lo_____ti. Úti var hríðarkó_____.
 Há_____ær veðurhljóðin bárust inn til okkar. Í miðju verki
 fór ra_____magnið a_____. Þar sem við hö_____ðumst við í
 myrk_____aðri sto_____unni leitaði hugurinn a_____tur til
 fortíðar þegar a_____i sagði okkur æ_____intýri af
 ál_____um og huldufólki. Hann kunni einnig o_____ur-
 mennasögur og þegar best lét sagði hann frá vo_____um
 sem rá_____uðu um og gerðu fólki lí_____ið leitt.

Kvöld eitt eftir að rökkuva tók vorum við Sölvu inni í stofu að hjálpa Hilfu við að setja upp vef í vefstölinn. Torfi var eins og ævinlega að gaurfa uppí á lofti. Úti var hríðarköt. Hávær veðurhljóðin bárust inn til okkar. Í miðju verki fór ráfmagnid að. Þar sem við höfðumst við í myrkvæðri stof- unni leitaði hugurinn áttur til fortíðar þegar að sagði okkur ævintýri af áttum og huldufólki. Hann kunnir einnig ofurmannasögur og þegar best lét sagði hann frá vorum sem ráttuðu um og gerðu fólk lífið létt.

Kotra – leiðbeiningar

Klipptu kotruna niður í miða eftir svörtu línunum. Lestu eins mörg orð sóknarskriftar og þér hentar að leggja á minnið í einu (bæði orð og rithátt), hvolfdu bókinni og raðaðu nú stafamiðunum fyrir þau orð sem þú last. Svo lestu nokkur orð til viðbótar, hvolfir bókinni og raðar miðunum. Á þennan hátt er unnið með kotruna uns öllum miðum hefur verið raðað. Þú getur litið eins oft á sóknarskriftina og þér hentar. Í lokin þarf að bera saman texta kotru og sóknarskriftar.

KOTRA											
Kvöld	eitt	e	f	t	ir	að	rökk	v	a	tók	
vor	um	við	Söl	v	i	inn	i	í	sto	f	u
að	hjálp	a	Hlí	f	við	að	set	ja	upp	ve	f
í	ve	f	stól	inn.	Tor	f	i	var	eins	og	
æ	v	in	lega	eitt	hvað	að	gau	f	a		
upp	i	á	lo	f	ti.	Úti	var	hríð	ar	kó	f.
Há	v	ær	veð	ur	hljóð	in	bár	ust	inn		
til	okk	ar.	Í	miðj	u	verk	i	fór	ra	f	
magn	ið	af.									

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Kvöld eitt eftir að rökkva tók vorum við Sölvi inni í stofu að hjálpa Hlíf við að setja upp vef í vefstólinn. Torfi var eins og ævinlega eitthvað að gaufa uppi á lofti. Úti var hríðarkóf. Hávær veðurhljóðin bárust inn til okkar. Í miðju verki fór rafmagnið af. Þar sem við höfðumst við í myrkvaðri stofunni leitaði hugurinn aftur til fortíðar þegar afi sagði okkur ævintýri af álfum og huldufólki. Hann kunni einnig ofurmennasögur og þegar best lét sagði hann frá vofum sem ráfuðu um og gerðu fólki lífið leitt.

Semdu stuttan texta með f- og v- orðum.
Ef þú vilt getur þú notað orðin á síðunni þér til hjálpar.

líf, hnífi, haf, gífurlegt
Ólafs, rafveitu, erfið,
þreifa, lyf, þjófa,
lífeyris, loftið, hvarfi,
efast, óstarfhæfur,
hafnar, ósvífinn,
eldhaf, hálf,
slökkvilið, slökkva

Hver (spurnarorð) er að koma? Konan kvað rímur.

Hvað (spurnarorð) varstu að segja? Var afi þinn

hvalveiðimaður? Maðurinn þjáist af innvortis

kvölum. Einhver fékk slæma hóstahviðu þegar

verið var að flytja hljómkviðuna. Hver hvíslaði því í

eyra mér að áin félli í mörgum kvíslum til sjávar?

Það er sama ____vað ég segi, það er alltaf sama

við ____væðið hjá þér. Annar ____vor ykkar verður að

gera við hey ____víslna. Snemma vaknaði áhugi Loga

á ____vikmyndum. ____vorugur gat sagt Tómasi

____vaðan ____viksagan var ættuð. Viltu ____verabrauð?

Skrifaðu **h** eða **k** í eyðurnar eftir því sem við á.

___vað á það að þýða að ___víslast svona á? Það
___vað við annan tón hjá Guðjóni þegar hann sá að Elín
mundi ekki ___vika frá settu marki. Hurðin er ___vik-
læst. Gamla konan var ___vik í hreyfingum. Tryggvi
___vað upp úr með það að sér ___ver sem ___vikaði
frá settu marki mundi ___veljast sálar ___völum. ___verjir
vilja fara í ___vikmyndahús og sjá ___vikmyndina Á
___verfanda ___veli? ___vað á það að þýða að
___velja drenginn svona? ___vernig á að moka heyinu
með þessari ___vísl? ___verjum er ekki sama ___vaðan
gott kemur?

Hvað á það að þýða að hvíslast svona á? Það kváð við annan tón hjá Guðóni þegar hann sá að Elin mundi ekki hvíka frá settu marki. Húrdin er hvíslast. Gamla konan var kvik í hreyfingum. Tryggvi kváð upp úr með það að sérhver sem hvíkaði frá settu marki mundi kveijast sálarkvölum. Hverjir vilja fara í kvikmyndahús og sjá kvikmyndina Á hverfanda hveli? Hvað á það að þýða að kveija drenginn svona? Hvernig á að moka heynu með þessari kvísl? Hverjum er ekki sama hvaðan gott

Skrifaðu merkingu orðanna.

hver _____
 hvað _____
 hviða _____
 hvika _____
 hvalir _____
 hvelja _____
 hvísl _____

kver _____
 kvað _____
 kviða _____
 kvika _____
 kvalir _____
 kvelja _____
 kvísl _____

Skrifaðu h eða k í eyðurnar eftir því sem við á.

Áin fellur í mörgum ____víslum fram í sjó. ____verjir eru reiðubúnir að ____veða upp dóm? Grímur ____valdist af höfuðverk. Húðin á ____valnum heitir ____velja. ____verjum og einum er frjálst að borða ____valkjöt þótt ____valavinir líti það hornauga. ____vað þýðir „að taka ein____vern á beinið“? Valtýr lét mikið að sér ____veða þó hann væri ____viklyndur. Á ____verju ____völdi las amma í ____verinu sínu. Skólastjórinn nagaði neglurnar upp í ____viku. Þór fékk hósta____viðu og varð eins og ____vikindi þegar hann var spurður ____vort hann þekkti ekki reglurnar.

_____ atriði rétt af 20

Ain fellur í mörgum kvíslum fram í sjó. Hverjir eru reiðubúnir að kveða upp dóm? Grímur kvaldist af höfuðverk. Húðin á hvalnum heitir hvelja. Hverjum og einum er frjálst að borða hvalkjöt þótt hvalavinir líti það hornauga. Hvaðþýðir „að taka einhvern á beinið“? Valtýr lét mikið að sér kveða þó hann væri hvíkiyndur. Á hverju kvöldi las amma í kverinu sínu. Skólastjórnin nagaði nglurnar upp í kvíku. Þór fékk hóstahvíðu og varð eins og kvíkiindi þegar hann var spurður hvort hann þekkti ekki reglurnar.

Hvað merkja þessi orð?

kver _____
 kvelja _____
 hvika _____
 hvalir _____

Hvað merkja þessi orð?

kvalir _____
 kvika _____
 hvísl _____
 hver _____

Skrifaðu h eða k í eyðurnar eftir því sem við á.

Ein ___ver hefur ___víslað því að Þórður ætli að
___vongast þótt enginn viti ___verri. ___ver vill
___veikja á kertinu? ___volpurinn er ___vítur og
svartur á litinn. ___versu langan tíma tekur að ganga
upp á ___verfisgötu frá sjónum? Þótt gamla konan væri
enn ___vik á fæti þurfti hún að ___víla sig mikið.
___venær verður dómur upp ___veðinn? ___ve miklar
líkur eru á að ___vítabjörn gangi hér á land? ___vert
ætla þú um ___vítasunnuna? ___vað á þetta að
þýða? sagði konan og leit ___vasst á mig. ___ví
___vartar þú ekki þegar þú ___velst svona?

Einhver hefur hvíslað því að Þórður ætli að kvongast þótt enginn viti hverri. **H**ver vill kveikja á kertinu? **H**völpurinn er hvítur og svartur á litinn. **H**versu langan tíma tekur að ganga upp á **H**verfísstötu frá sjónum? Þótt gamla konan væri enn kvik á fæti þurfti hún að hvíla sig mikið. **H**venær verður dómur upp kveðinn? **H**ve miklar líkur eru á að hvítabjörn gangi hér á land? **H**vert ættar þú um hvítasunnuna? **H**vað á þetta að þýða? sagði konan og leit hvasst á mig. **H**vi kvartar þú ekki þegar þú kveist svona?

Hvað merkja þessi orð?

- hvíða _____
- hvelja _____
- kvísl _____
- kvað _____

Fólk á misauðvelt með að læra rithátt orða utanbókar. Orðabækur eru nauðsynlegar til hjálpar við ritun og því sjálf-sagt að hafa þær við höndina.

Í æfingunni á næstu síðu eru mörg orð sem ekki eru á reglusíðunni og þeim skuluð þið fletta upp í orðabók.

Skrifaðu h eða k í eyðurnar eftir því sem við á.

Fólk saup ____veljur af undrun þegar ____væðapulurinn
reis á fætur og ____vaðst ekki nenna að ____veða
Braga í kútinn ____versu vel sem beðið væri. ____ver og
einn væri sjálfum sér næstur. Það væri sér ____valræði
að ____veðast á við leirskáld og hann kysi að vera laus
við það. Sér væri sama þótt ____vikindin ____vísluðust
eitt____vað á næstu daga. Og með það ____varf hann á
braut án þess að ____veðja.

Fólk saup hveijur af undrun þegar kvæðapúllurinn reis á fætur og kvæðst ekki nema að kvæða Braga í kúttinn hversu vel sem þedíð væri. Hver og einn væri sjálfum sér næstur. Það væri sér kvalræði að kvæðast á við leirskáld og hann kysí að vera laus við það. Sér væri sama þótt kvikindin hveijurust eitthvað á næstu daga. Og með það hvarf hann á braut án þess að kvæða.

Öll spurnarorð sem hafa kv framburð
eru skrifuð með hv.

Fylltu í eyðurnar:

___ ve	___ vaðan	___ ví
___ vor	___ versu	___ var
___ vaða	___ vernig	___ vort
___ vífkur	___ venær	

Kotra – leiðbeiningar

Klipptu kotruna niður í miða eftir svörtu línunum. Lestu eins mörg orð sóknarskriftar og þér hentar að leggja á minnið í einu (bæði orð og rithátt), hvolfdu bókinni og raðaðu nú stafamiðunum fyrir þau orð sem þú last. Svo lestu nokkur orð til viðbótar, hvolfir bókinni og raðar miðunum. Á þennan hátt er unnið með kotruna uns öllum miðum hefur verið raðað. Þú getur litið eins oft á sóknarskriftina og þér hentar. Í lokin þarf að bera saman texta kotru og sóknarskriftar.

KOTRA															
Fólk	saup	hv	—	elj	—	ur	af	undr	—	un	þeg	—	ar		
kv	—	æð	—	a	—	þul	—	ur	—	inn	reis	á	fæt	—	ur
og	kv	—	aðst	ekk	—	i	nenn	—	a	að	kv	—	eð	—	a
Brag	—	a	í	kút	—	inn	hv	—	ers	—	u	vel	sem		
beð	—	ið	vær	—	i.	Hv	—	er	og	einn	vær	—	i		
sjálf	—	um	sér	næst	—	ur.	Það	væ	—	ri	sér				
kv	—	al	—	ræð	—	i	að	kv	—	eð	—	ast	á	við	
leir	—	skáld	og	hann	kys	—	i	að	ver	—	a	laus			
við	það.														

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Fólk saup hveljur af undrun þegar kvæðapulurinn reis á fætur og kvaðst ekki nenna að kveða Braga í kútinn hversu vel sem beðið væri. Hver og einn væri sjálfum sér næstur. Það væri sér kvalræði að kveðast á við leirskáld og hann kysi að vera laus við það. Sér væri sama þótt kvikindin hvísluðust eitthvað á næstu daga. Og með það hvarf hann á braut án þess að kveðja.

UM J

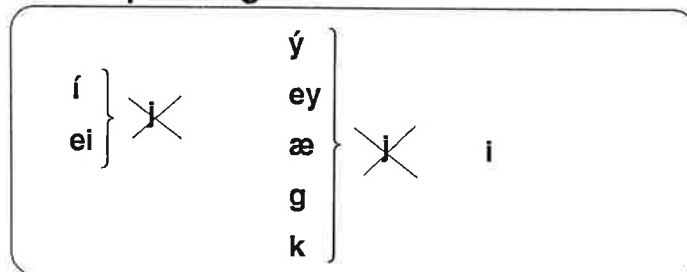
Reglur:

Meginreglan er sú að skrifa j þegar það heyrir.

Stundum á **ekki** að skrifa j þótt það heyrir og gilda um það þessar reglur:

1. Á eftir **í** og **ei** á aldrei að skrifa j.
2. Á milli **ý** – **ey** – **æ** – **g** – **k** og **i** á aldrei að skrifa j.
3. Þegar fyrri hluti samsettra orða endar á **ý** – **ey** – **æ** og seinni hlutinn hefst á sérhljóða má ekki skrifa j.

Þumalputtaregla:

Dæmi:

1. foringi – foringja – foringjum
2. kría – sveia – sveii
3. nýár – Sæunn – heyannir

Undantekning: j er í Eyjólfur

Sérhljóðar eru: a – á, e – é, i – í, o – ó, u – ú,
y – ý, æ, ö, au, ei, ey.

Nýja skyrtan og nýi flíbbinn voru einu númeri of stór. Eftir hitabylgjuna fögnuðum við svalanum. Náungiinn kom til Sæunnar, settist á bekkinn og bað um ábót á diskinn. Soffía og Jón rýja kindurnar vel þótt ég rýi heldur kæruleysislega.

Ey____ólur setur kveik____inn og olí____una á lampann.
 Bók____inni er ekk____i lok____ið. Þið byr____ið á að
 fleyg____a hundgrey____inu út. Krí____an er herskár
 fugl. Marg____ir bæ____ir eru farnir í eyði. Börn eiga
 ekk____i að kveik____a sjálf á flugeldum. Bók____in um
 fisk____inn þyk____ir vel samín. Sástu söngleik____inn
 Gæ____ar og pí____ur? Bíllinn er í lag____i og því
 getum við farið strax í frí____ið.

Skrifaðu j í eyðurnar þar sem við á.

Kunning_____i minn kom í heimsókn klukkan ní_____u.
Ný_____i bókaflokkurinn þyk_____ir forvitnilegur og í dag-
blöðum birtust greinar um ný_____a bókaflokk_____inn.
Vil_____ið þið ekk_____i fara með fólk_____inu á ný_____árs-
ballið? Soffi_____a ætlar að fleyg_____a disk_____inum.
Merk_____asalan tókst vel og flest merk_____in seldust um
helg_____ina. Boltinn var sendur að mark_____inu með
glæsilegu spark_____i. Frey_____a var í hlý_____um fötum.
Þótt Vilhjálmur vel_____i sér kunning_____a getur hann
ekki_____i valið sér ætting_____a. Olí_____usí_____an í bílnum
er ónýt.

Kunningi minn kom í heimsókn klukkann nítu. Nýi bókatíðskurinn þykir forvitnilegur og í dagblöðum birtust greinar um nýja bókatíðskinn. Viljið þið ekki fara með tölkinu á nýársballið? Soffta ætlar að fleygja disknum. Merksalán tókst vel og flest merkin seldust um helgina. Botinn var sendur að markinu með glæsilegu sparki. Freyja var í hlýjum fötum. Þótt Vilhjálmur veiji sér kunningja getur hann ekki valið sér ættingja. Ollustan í bilnum er önytt.

Varastu að blanda reglunum þremur, um hvenær ekki á að skrifa j, saman við önnur tilfelli þar sem einmitt á að skrifa j. T.d. á að skrifa j á milli r eða l og i ef það heyrir í framburði.

Dæmi: hverjir
spyrjir
viljir
seljir
veðjir

Skrifaðu J í eyðurnar þar sem við á.

Kirk_____usmíðin við vík_____ina tók tí_____u ár.
Ey_____ólfur er eng_____inn leting_____i þótt einhver _____ir
náungar tel_____i það. Hitinn hefur auk_____ist í
borg_____inni síðustu dagana. Börnin reyndu að skil_____a
foreldra sína og styrk_____a þá í sorg_____inni. Drengurinn
stendur á brygg_____unni og reynir að kræk_____a í
fisk_____inn. Sveinn fór í samfesting_____inn og bað
Birg_____i að kræk_____a saman hettunni. Bíllinn ók af stað
með rykk_____um og skrykk_____um svo Illug_____i fékk
velg_____u af. Brag_____i bað Bylg_____u að koma með
sér til kirk_____unnar næsta sunnudag.

Kirkjusmálin við vöktina tók **tu** ár. Eyjólfur er enginn lettingi þótt einhverjir náungar telji það. Hittinn hefur aukist í borginni síðustu dagana. Börnin reyndu að skilja foreldra sína og styryrkja þá í sorginni. Drengurinn stendur á þryggjunni og reynir að krækja í fiskinn. Sveinn fór í samfestinginn og það Birgi að krækja saman hetunni. Billinn ók af stað með rykkjum og skrykkjum svo Illugi fékk veigju af. Bragi það Bylgju að koma með sér til kirkjunnar næsta sunnudag.

Hvernig var regla nr. 1 um hvenær ekki á að skrifa J þótt það heyrir í framburði?

Á eftir _____ og _____ á aldrei að skrifa _____.

Skrifaðu J í eyðurnar þar sem við á.

Við Sæ_____unn hygg_____umst flæk_____ast um Suður-
rík_____i Bandarík_____anna næsta vor. Einar sá það með
eig_____in augum þegar bikk_____an varpaði Gunnlaug_____i
af bak_____i mið_____a vegu milli vegg_____arins og
girðingarinnar. Ing_____ibjörg tæk_____i sig vel út ef hún
klæddi sig í ný_____a búning_____inn. Þekk_____ir þú til
Sví_____anna sem voru á ný_____ársfagnaðinum?
Guðný_____u líkuðu tæk_____in ekk_____i enda eru þau úr
sér geng_____in. Í bók_____inni, sem Æg_____ir var að sel_____a,
er fjallað um allsleysing_____a og vonleysið sem rík_____ir
há þeim. Árný_____u fannst rétt að endurný_____a teppið.

_____ atriði rétt af 29

Við Sæunn hygjumst flækjast um Sudurríki Bandaríkjanna næsta vor. Einar sá það með eigin augum þegar bíkjan varpaði Gunnlaugi af baki mjúga vegu milli veggjarins og girðingarinnar. Ingibjörg tæki sig vel út ef hún klæddi sig í nýja búninginn. Þekkir þú til Svanna sem voru á nýársfagnadinum? Guðnyju líkuðu tækin ekki enda eru þau úr sér gengin. Í bókinni sem *Ægir* var að selja er fjallad um allsleysisgjafa og vonleysið sem ríkir hjá þeim. Arnyju fannst rétt að endurnýja teppið.

Hvernig var regla nr. 2 um hvenær ekki skuli skrifa í þótt það heyrst í framburði?

Á milli _____ og _____
á aldrei að skrifa _____.

Skrifaðu j í eyðurnar þar sem við á.

Kunning_____ar Signý_____ar leig_____a fólk_____i úr
 Þingey_____arsýslu. Ey_____ólfur færði sig svo sæ_____ist í
 Oddný_____u. Soffí_____a reynir að stí_____a stráka-
 pey_____unum í sundur. Ung_____inn sat fastur í
 myk_____unni. Flug_____inu var frestað vegna þess hve
 lágský_____að var. Brag_____i og Marí_____a vil_____a
 leng_____a bygg_____inguna til suðurs en þá verður að
 vík_____a frá teikningunum og helst að fá ný_____ar.
 Fanney_____u þótti rétt að láta ræk_____urnar steik_____ast
 með fisk_____inum. Sæ_____unn þekk_____ir Hróðný_____u vel.
 Dreng_____irnir vil_____a ekk_____i veð_____a á bikk_____una.

Kunningjar Sigrýjar leigja fóki ættuðu úr Þingeyjarsýslu. Eyjólfur færði sig svo sæst í Oddnyju. Soffa reynir að stíra strákapeyjunum í sundur. Unginn sat fastur í mykjunni. Fluginu var frestað vegna þess hve lagskyfað var. Bragi og María vilja lengja bygginguna til suðurs en þá verður að vika frá teikningunum og helst fá nýjar. Fanneyju þótti rétt að láta rækjumnar steikjast með fiskinum. Sæunn þekkir Hróðnyju vel. Drengirnir vilja ekki veðja á bikkjuna.

Hvernig var regla nr. 3 um samsett orð?

Pegar _____ hluti samsettra orða endar á _____ og _____ hlutinn hefst á _____ á ekki að skrifa j.

Hverjir eru sérhljóðarnir?

a — _____, _____ — é, i — _____,
 _____ — ó, u — _____, y — _____,
 _____, _____, _____, _____.

Skrifaðu j í eyðurnar þar sem við á.

Þótt Ák_____i hefði ekk_____i lok_____ið verk_____i
sínu ákvað hann að ganga niður á brygg_____u og
fylg_____ast með Guðlaug_____i sjóset_____a
snekk_____una. Guðlaugur var ekk_____i kominn en
skammt frá gamla flak_____inu á ströndinni sá Ák_____i
Sæ_____unni litlu. Hún hafði fundið nokkrar skel_____ar
í fjörunni og tók nú hver_____a eftir aðra og raðaði
þeim hring_____inn í kringum stóran kuðung.

Þótt Aki hefði ekki lokið verkum sínum ákvað hann að ganga niður á bryggju og fylgjast með Guðlaugi sjósetja snekkjuna. Guðlaugur var ekki kominn en skammt frá gamla flakinu á ströndinni sá Aki Sænni lítlu. Hún hafði fundið nokkrar skeljar í fjörumni og tók nú hverja eftir aðra og ræðaði þeim hringinn í kringum stóran kuðung.

Kotra – leiðbeiningar

Klipptu kotruna niður í miða eftir svörtu línunum. Lestu eins mörg orð sóknarskriftar og þér hentar að leggja á minnið í einu (bæði orð og rithátt), hvolfdu bókinni og raðaðu nú stafamiðunum fyrir þau orð sem þú last. Svo lestu nokkur orð til viðbótar, hvolfir bókinni og raðar miðunum. Á þennan hátt er unnið með kotruna uns öllum miðum hefur verið raðað. Þú getur lítið eins oft á sóknarskriftina og þér hentar. Í lokin þarf að bera saman texta kotru og sóknarskriftar.

KOTRA

Pótt	Ák — i	hefð — i	ekk — i	lok — ið	
verk — i	sín — u	á — kvað	hann	að	
gang — a	nið — ur	á	brygg — j — u	og	
fylg — j — ast	með	Guð — laug — i			
sjó — set — j — a	snekk — j — una.	Guð — laug — ur			
var	ekk — i	kom — inn	en	skammt	frá
gaml — a	flak — in — u	á	strönd — inn — i	sá	
Ák — i	Sæ — unn — i	litl — u.	Hún	hafð — i	
fund — ið	nokkr — ar	skel — j — ar	í		
fjör — unn — i.					

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Þótt Áki hefði ekki lokið verki sínu ákvað hann að ganga niður á bryggju og fylgjast með Guðlaugi sjósetja snekkjuna. Guðlaugur var ekki kominn en skammt frá gamla flakinu á ströndinni sá Áki Sæunni litlu. Hún hafði fundið nokkrar skeljar í fjörunni og tók nú hverja eftir aðra og raðaði þeim hringinn í kringum stóran kuðung.

UM A-E-I-Ö Á UN DAN GI/GJ

Reglur:

1. Skrifaður er **grannur sérhljóði á undan gi/gj** þótt breiður sérhljóði sé borinn fram ef grannur sérhljóði finnst í einhverri mynd orðsins, þ.e. skrifað er a-e-i-ö þótt æ-ei-í-au heyrist.
2. Sagnorðin **hníga, síga og stíga** hafa í í nútíð en i í þátíð. Þetta gildir einnig um afleiddar myndir (sjá l. hefti bls. 65–75).

Undantekning:

Viðtengingarháttur þátíðar af sterkum sögnum hefur oft æ á undan gi enda er sú mynd sagnarinnar dregin af ó eða á í 3. kennimynd.

Dæmi: draga — dró — drógum — dregið
(þótt ég) **drægi**

Dæmi:

1. Bragi	(um Braga)	frægir — (hún er fræg)
vegir	(um veg)	leigir — (leigði)
sögin	*(um sög, til sagar)	laugin — (um laug)
Egill	*(frá Agli)	
slegið	** (slagur)	

*Stundum hefur orðið hljóðvarp: a>e; a>ö

**Oft er ástæðan fyrir að rita grannan sérhljóða nokkuð langsótt.

Dæmi: slá — sló — slógum — slegið (skylt slagur)

2. Ég **held** ég **hnígi** niður. (nútíð)
Ég **hélt** ég **hnigi** niður. (þátíð)

Hníga, síga, stíga.

Nútíð þessara sagna hefur í; **þátíðin** hefur i.

Oft getur verið erfitt að þekkja muninn á nútíð og þátíð. Þetta gildir sérstaklega um viðtengingarhættina. Algengast er að nútíð og þátíð viðtengingarháttar séu eins í framburði en hafi sinn ritháttinn hvor.

Dæmi: að hníga — hneig — hnigum — hnigið

hníg
 (þótt ég) hnígi (þótt ég) hnigi
 hníg (þú)
 hnígandi

Helsta leiðin til að finna hvort um viðtengingarhátt nútíðar eða þátíðar er að ræða er að leita að annarri sögn í málsgreininni. Ef sú sögn er í nútíð er vafasögnin einnig í nútíð og ef sögnin er í þátíð er vafasögnin einnig í þátíð.

Eftirfarandi sagnir eru vandritaðar. Ástæðan fyrir **e** (borið fram ei) í lýsingarhætti þátíðar er langsótt og nokkuð flókin. Líklega er fyrirhafnarminnst að leggja ritháttinn á minnið.

Kennimyndir

nh.	fh. þt. et.	fh. þt. ft.	lh.þt.
hlæja	hló	hlógum	hlegið / hleginn
draga	dró	drógum	dregið / dreginn
vega	vó	vógum	vegið / veginn
*flá	fló	flógum	flegið / fleginn
slá	sló	slógum	slegið / sleginn
*þvá (þvo)	þó	þógum	þvegið / þveginn
liggja	lá	lágum	legið / leginn
*þiggja	þá	þágum	þegið / þeginn

Um þessi sagnorð er fjallað í sérstökum kafla í I. hefti á bls. 95, en hann fjallar fyrst og fremst um það hvenær rita skuli g í þessum sögnum. Í þeim kafla er *merktum sögnum ekki gerð skil enda beygjast þær oftast veikt í nútímamáli.

Listi yfir helstu orð sem falla undir regluna um grannan sérhljóða á undan gi/gj, ásamt skyldum orðum sem útskýra hvers vegna skrifaður er grannur sérhljóði.

Þegar tekinn er sá kostur að hafa skýringartilvísunina „skv. uppruna“ er skýring ritháttar nokkuð langsótt. Nánari upplýsingar er oftast að finna í stafsetningarorðabókum.

Orð með a (framburður æ)

agi	<i>um aga</i>
Bragi	<i>um Braga</i>
daginn	<i>um dag</i>
dragi	<i>að draga</i>
flagi	<i>um flag</i>
hagi	<i>um haga</i>
kragi	<i>um kraga</i>
lagi	<i>um lag</i>
magi	<i>um maga</i>
nagir	<i>að naga</i>
ragir	<i>hann er ragur</i>
sagir	<i>að saga</i>
skagi	<i>um skaga</i>

Orð með e (framburður ei)

Egill	<i>frá Agli</i>
degi	<i>um dag</i>
dregill	<i>að draga</i>
dreginn	<i>að draga (skv. uppr.)</i>
elskulegi	<i>legur</i>
farþegi	<i>skv. uppr. (að þiggja)</i>
feginn	<i>að fagna</i>
fleginn	<i>skylt flag (að flá)</i>
leginn	<i>skv. uppruna</i>
segir	<i>sagði</i>
sleginn	<i>skv. uppr. (að slá)</i>
spgill	<i>skv. uppruna</i>
tregi	<i>tregur</i>
vegin	<i>að veða</i>
vegir	<i>vegur</i>
þegir	<i>þagði</i>
þvegin	<i>skv. uppr. (að þvo)</i>

Orð með i/y (framburður í)

aðsigi	<i>af 3. km. af síga</i>
einstigi	<i>af 3. km af stíga</i>
lygi	<i>af 3. km. af ljúga</i>
reiðtygi	<i>skv. uppruna</i>
snigill	<i>skv. uppruna</i>
stigi	<i>af 3. km. af stíga</i>
svigi	<i>um sviga</i>
tigin	<i>skv. uppruna</i>

Orð með ö (framburður au)

drögin	<i>drög (drag)</i>
flögin	<i>flög (flag)</i>
fögin	<i>fög (fag)</i>
sögin	<i>sög (sag)</i>
stögin	<i>stög (stag)</i>

Bragi (*um Braga*) og Sverrir eru óragir (*ragur*) við að busla í lauginni (*um laug*). Ólyginn (*lygar, af lugum*) maður sagðist hafa séð drauginn (*draug*) sitja hjá Gunnlaugi (*Gunnlaugur*). Ægir (*Ægi, Ægis*) gekk í félagið (*félag*) um daginn (*um dag*). Egill (*Agli*) sagði að stigin (*um stiga*) væri brotinn. Ég vona að þú stígir (*nt. af stíga*) ekki í bleytuna. Ég vonaði að þú stigir (*pt. af stigum*) ekki í bleytuna. Hefur þú stigið (*lh.pt. af stíga*) á viktina?

E – Ei

e – ei

ö – au

_____gill hefur v_____gið og metið l _____gin. Herfið var
 e – ei a – æ A – Æ e – ei

dr_____gið eftir fl _____ginu. _____gir var sl _____ginn
 a – æ a – æ e – ei

um d_____ginn. Br _____gi hn _____gir sig og
 e – ey ö – au i – í

b _____gir fyrir Svanl_____gi. S_____gin ýsa
 a – æ

er fest við st _____gið.

Haninn stendur á haugi og reigir sig. **Egi** þótti síðasta vígð fallið þegar lögin voru samþykkt um daginn. Vedurtræðingurinn segir að vindinn lægi þegar liður á daginn. Egill kemur nýpvegin og hneigir sig. Gerða segir að Ari stígi ekki í vitid. Arnar er fremri Gunnlaugi í sviði. Farþeginn teygir sig eftir töskunni. Bragi leigir út reidiþygi. Hvað er efst á haugi? Drengurinn var feginn því að þurfa ekki að leika drauginn. Er þér sama þótt hesturinn nagi tauminn? Getur þú rétt Guðlaugi sögina?

Finndu orð sem sýna fram á að rita skuli grannan sérhljóða í þessum orðum, þrátt fyrir breiðan sérhljóða í framburði.

- agi _____
- Bragi _____
- daginn _____
- dragi _____
- flagi _____
- hagi _____
- kragi _____
- lagi _____
- magi _____
- nagir _____
- ragir _____
- sagir _____
- skagi _____

Settu grannan eða breiðan sérhljóða í eyðurnar eftir því sem við á.

ö – au

e – ei

Eldfl_____gin lenti í sjónum. Halldór hefur sl_____gið
e – ei e – ei

t_____ginn. Margrét er f_____gin því að búið er að sá í
a – æ E – Ei e – ei e – ei

fl_____gið. _____gill s_____gir að það hafi dr_____gið
a – æ

úr aðsókn að bókasafninu. Birna talaði um d_____ginn
e – ei e – ei

og v_____ginn í útvarpið. Hermann var felmtri sl_____ginn
i – í e – ei

þegar hann sá einst_____gið. Sp_____gillinn er brotinn.
a – æ a – æ

Sk_____ginn er álitinn góður bith_____gi fyrir sauðfé.
e – ei e – ei e – ei

Gréta s_____gir að þú _____gir ekki fyrir l_____gunni. Það
y – ý a – æ a – æ

er l_____gi að ég n_____gi á mér neglurnar. Br_____gi
A – Æ a – æ ö – au

og _____gir tóku l_____gið í sundl _____ginni.

Eldfaugin lenti í sjónum. Halldór hefur slegið teiginn. Margrét er fegin
 því að búið er að sá í flagið. Egill segir að það hafi dregið úr aðsókn að
 bókasafninu. Birna talaði um daginn og veginn í útvarpið. Hermann var
 félmtri sleginn þegar hann sá einstígið. Spégillinn er brotinn. Skaginn er
 álitinn góður bitnagi fyrir sautíu. Gréta segir að þú eigir ekki fyrir leig-
 unni. Það er lygi að ég nagi á mér neglurnar. Bragi og **Ægir** tóku lagið í
 sundlauginni.

Finndu orð sem sýna fram á að rita skuli
 grannan sérhljóða í þessum orðum,
 þrátt fyrir breiðan sérhljóða í framburði.

- Egill _____
- degi _____
- dregill _____
- dreginn _____
- farpegi _____
- feginn _____
- fleginn _____
- leginn _____
- leiðinlegir _____
- sleginn _____
- tregi _____
- vegin _____
- vegir _____
- þveginni _____

Það liggur við að Bragi hnigi niður af þreytu. Drengurinn fellur ef hann stígur fót fram. Gengi íslensku krónunnar hefur sigið nokkuð undan-
 farið. Ymsir telja að gengisfalling sé í aðsigi. Verðlag nauðsynjávара hefur
 stigið. Egill stigi ekki fæti inn fyrir dyr hjá Guðlaugi þótt honum yrði boðið
 það. Við höldum að Oddur stigi fram af brúnni. Getur þú látið kaðallinn
 síga fram af þakinu? Á borðum var sigin ýsa. Það lá við að drengurinn
 hnigi niður af taugaóstyrk þegar honum var sagt að stíga fram.

Finndu orð sem sýna fram á að rita skuli
 grannan sérhljóða í þessum orðum, þrátt fyrir
 breiðan sérhljóða í framburði.

- aðsigi _____
- einstigi _____
- lygi _____
- reiðtygi _____
- snígill _____
- stigi _____
- svigi _____
- tigin _____

Settu grannan eða breiðan sérhljóða í eyðurnar eftir því sem við á.

Óveður er í aðs_____gi og við _____gir og Br_____gi
i – í A – Æ a – æ

verðum að tjalda áður en við náum niður í dala-
ö – au a – æ

dr_____gin. Br_____gi er svo þreyttur að það er eins og
i – í i – í

hann s_____gi af hestinum og hn_____gi til jarðar. Við
A – Æ a – æ

_____gir tjöldum í fél_____gi og vonum að tjaldið verði
e – ei a – æ ö – au

nokkurn v_____ginn í l_____gi og st_____gin slitni ekki.
a – æ e – ei

Hestarnir eru þ_____gir og ról_____gir enda er bit-
a – æ a – æ y – ý

h_____gi n_____gilegur. Við tókum reiðt_____gin af
ö – au

þeim og festum taumana í t_____gina sem við bindum
e – ey

fasta. Svo b_____gi ég mig yfir Braga, sem ekki getur
i – í e – ei

st_____gið í fæturna, og hann er dr_____ginn inn í
 tjaldið.

_____ atriði rétt af 21

Óveður er í aðstigi og við **Æ**gdir og Braga! Verðum að tjálda áður en við náum niður í daladröðgin. Braga! er svo þreyttur að það er eins og hann stigi af hestinum og hnígi til jarðar. Við **Æ**gdir tjöldum í félagi og vonum að tjaldid verði nokkurn veginn í lagi og stögin slíni ekki. Hestarnir eru þægdir og rólegir enda er bitnagi nægilegur. Við tókum reiðtýgin af þeim og festum taumana í taugina sem við bindum fasta. Svo beygi ég mig yfir Braga, sem ekki getur stigið í fæturna, og hann er dreginn inn í tjaldid.

Finndu orð sem sýna fram á að rita skuli grannan sérhljóða í þessum orðum, þrátt fyrir breiðan sérhljóða í framburði.

- drögin _____
- flögin _____
- fögin _____
- sögin _____
- stögin _____

Kotra – leiðbeiningar

Klipptu kotruna niður í miða eftir svörtu línunum. Lestu eins mörg orð sóknarskriftar og þér hentar að leggja á minnið í einu (bæði orð og rithátt), hvolfdu bókinni og raðaðu nú stafamiðunum fyrir þau orð sem þú last. Svo lestu nokkur orð til viðbótar, hvolfir bókinni og raðar miðunum. Á þennan hátt er unnið með kotruna uns öllum miðum hefur verið raðað. Þú getur litið eins oft á sóknarskriftina og þér hentar. Í lokin þarf að bera saman texta kotru og sóknarskriftar.

KOTRA

Ó	veð	ur	er	í	að	s	i	g	i
---	-----	----	----	---	----	---	---	---	---

og	við	Æ	g	ir	og	Br	a	g	i
----	-----	---	---	----	----	----	---	---	---

verð	um	að	tjald	a	áð	ur	en	við
------	----	----	-------	---	----	----	----	-----

ná	um	nið	ur	í	dal	a	dr	ö	g	in.
----	----	-----	----	---	-----	---	----	---	---	-----

Br	a	g	i	er	svo	þreytt	ur	að	það
----	---	---	---	----	-----	--------	----	----	-----

er	eins	og	hann	s	í	g	i	af	hest	in
----	------	----	------	---	---	---	---	----	------	----

-um	og	hn	í	g	i	til	jarð	ar.	Við
-----	----	----	---	---	---	-----	------	-----	-----

Æ	g	ir	tjöld	um	í	fé	l	a	g	i.
---	---	----	-------	----	---	----	---	---	---	----

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Óveður er í aðsigi og við Ægir og Bragi verðum að tjalda áður en við náum niður í daladrögin. Bragi er svo þreyttur að það er eins og hann sígi af hestinum og hnígi til jarðar. Við Ægir tjöldum í félagi og vonum að tjaldið verði nokkurn veginn í lagi og stögin slitni ekki. Hestarnir eru þægir og rólegir enda er bithagi nægilegur. Við tókum reiðtygin af þeim og festum taumana í taugina sem við bindum fasta. Svo beygi ég mig yfir Braga, sem ekki getur stigið í fæturna, og hann er dreginn inn í tjaldið.

Skrifaðu frásögn af morgunleikfimi Egils.

Á hverjum morgni eru æfingar Egils svipaðar. Hann

ORDALISTI

agi; daginn; í lagi; magi; hægir; nægir; vægir; laugin; taugin; beygir; hneigir; reigir; sveigir; teygir; stigi; hnigi; hnígi; sígi; sigi; feginn; fram eftir degi; segir; spegill; nýpveginn.

UM GS, KS, OG X

Reglur:

Í orðum sem hafa gs-framburð á að skrifa:

1. **g** ef **g** finnst í stofni eða skyldum orðum.
2. **k** ef **k** finnst í stofni eða skyldum orðum.
3. **x** ef **g** eða **k** finnast **ekki** í stofni eða skyldum orðum.

Gs, ks, og x eru eins í framburði.

Dæmi:

hugsa (*um hug*)

vígsla (*vígðil*)

Fossvogsskóli (*vogur*)

akstur (*aka*)

raks (*rakur*)

tókst (*taka*)

lax

vaxa

buxur

Til viðbótar:

Þeir sem vilja læra x-orðin utanbókar geta lagt á minnið þessa vísu. Fleiri x-orð eru þó til.

Fax og uxi, ex og lax,
æxli, texti, pex og vax,
jaxl og víxill, víxl og ax,
vaxa, öxi, buxur, sax.

Axel saxar grænmeti. Við fyrstu dagsbirtu (*um dag*) fór maðurinn á fætur, klæddi sig í buxurnar og tók til við raksturinn (*að raka*). Hjónavígslan (*vígði*) fór fram í Kópavogskirkju (*um vog*). Dagskráin (*um dag*) var hugsuð (*um hug*) fyrir fullvaxta fólk.

Kári reisti sér hurðarás um ö_____l þegar hann tók að sér re_____tur la_____eldisstöðvarinnar. Áin er í ve_____ti. Ró_____herferð íbúanna varð opinbert hney_____li. Áve_____tir eru hollir. Umferðin jó_____t seinni hluta da_____ins. Maðurinn lagði böndin á ví_____l. A_____el lét draga úr sér endaja_____lana. Konunni tó_____t að ljúka verkinu án fleiri a_____arskafta. Lo_____ins gátu menn miðað út staðsetningu fla_____ins. Jóni ó_____ fiskur um hrygg.

Skrifaðu **gs**, **ks**, eða **x** í eyðurnar og ef þú skrifar **gs** eða **ks** skaltu gera grein fyrir uppruna orðanna.

ORÐ	UPPRUNI
lo _____	_____
hu _____ a	_____
va _____	_____
a _____ tur	_____
a _____ laband	_____
fa _____	_____
hney _____ li	_____
fjárha _____ erfiðleikar	_____
Ö _____ arfjörður	_____
va _____ tarlag	_____
hjónaví _____ la	_____
ra _____ tur	_____
stra _____	_____
bu _____ naskálm	_____
la _____ eldi	_____

loks – lok; hugsa – hug; vaxa; akstur – aka; axlabönd; fax; hneyksli –
að hneykja; fjárhagserfiðleikar – hag; Öxarfjörður; vaxtarlag; hjóna-
vígsla – vígði; rakstur – raka; strax; buxnaaskálm; laxeldi.

Skrá yfir helstu x-orðin í íslensku
(sjá einnig vísuna á reglusíðunni).

Axel	sex	víxill
foxillur	strax	Öxarfjörður
kex	taxti	öxl
lexía	vaxa	öxull
rex	vextir	öxull

Hikaðu ekki við að leita til orðabókar
ef þú ert í vafa um rithátt orða!

Skrifið **gs, ks** eða **x** í eyðurnar eftir því sem við á.

Ale_____ander býr við Fa_____askjól. Vatnið ey_____t í
 ánni. Heyið ódrýgðist vegna ro_____. Hvað er þetta,
 la_____maður, ertu búinn að rífa bu_____urnar þínar?
 Pétur flutti frá Bau_____tanga til Brúarvo_____. Móðir
 A_____els las honum le_____luna eftir hney_____lið við
 hjónaví_____luna. Ýmsir óttuðust að ha_____munir la_____
 veiðimanna yrðu fyrir borð bornir. Guðni greip til fisk-
 fla_____ þegar ekkert annað var til ta_____ í soðið.
 Fla_____andi hárið strau_____t við andlitið. Hvenær
 lau_____tu við ra_____turinn? Gættu að a_____trinum á
 Ö_____nadalshéiðinni.

Alexander býr við Faxaskjól. Vatnið eykst í ánni. Vegna roks ódrygðist heyið. Hvað er þetta, lagsmáður, ertu búinn að rífa buxurnar þínar? Pétur flutti frá Baugstanga til Brúarvoggs. Móðir Axels las honum lexluna eftir hneykslið við hjónavígsluna. Ymsir óttuðust að hagsmunir laxveiðimanna yrðu fyrir borð bornir. Guðni greip til fiskiáks þegar ekkert annað var til taks í söðið. Flaksandi hárið straukst við andlitíð. Hvernær laukstu við raksturinn? Gættu að akstrinum á Öxnadalshéðinni.

Hvað þekkir þú mörg orð með x sem byrja á ö?

Skrifið **gs, ks** eða **x** í eyðurnar eftir því sem við á.

Da_____daglega vandar A_____el sig við a_____turinn.

Maðurinn muldi ke_____ út í u_____ahalasúpuna.

Da_____brún tó_____t að gera þokkalega samninga.

Ale_____ander setti á sig a_____labönd til að halda

bu_____unum uppi. Va_____kertin hafa útrýmt tólgar-

kertunum. Beggja vegna La_____ár eru skógi va_____in

svæði. Ba_____turinn stóð yfir lengi da_____. Ö_____ul-

þungi hefur verið takmarkaður á malarvegum. Vegna

ha_____muna smábátaeigenda við Fa_____aflóa voru tog-

veiðar takmarkaðar. Áin er í ve_____ti. Te_____ti dægur-

la_____ins er nokkuð góður.

Dagsdaglega vandar Axel sig við áksturinn. Maðurinn maldi kex út í uxahalasúpuna. Dagsbrún tókst að gera þokkalega samninga. Alex-ander setti á sig axlabönd til að halda buxunum uppi. Vaxkertin hafu útrýmt tölgar kertunum. Beggja vegna Laxar eru skögi vaxin svæði. Baksturinn stóð yfir lengi dags. Öxulþungi hefur verið takmarkaður á matarvegum. Vegna hagsmuna smábátaeigenda við Faxalída voru tog-veiðar takmarkaðar. Áin er í vexti. Texti dægurlagsins er nokkuð góður.

Hvað rímar á móti fax (orð með x)?

Hvað rímar á móti kex (orð með x)?

Skrifið **gs, ks** eða **x** í eyðurnar eftir því sem við á.

Þegar A_____el tó_____t lo_____að losna undan
ví_____laflóðinu vegn va_____tarræktarstöðvarinnar
hu_____aði hann sér gott til glóðarinnar. Honum fannst
ekkert vera sér ofva_____ið þótt hann ætti í fjár-
ha_____vandræðum. Hann ætlaði sér stra_____ í
la_____eldi. Þar taldi hann vera va_____tarbrodd
atvinnulífsins um þessar mundir. Þrátt fyrir re_____og
pe_____fo_____illrar eiginkonu seldi hann Kópavo_____
bæ íbúðina og flutti til Ö_____arfjarðar til að a_____la
ábyrgð og hirða væntanlegan afra_____tur.

Þegar Axel tókst loks að losna undan víklafíðölinu vegna vaxtaræktar-
stöðvarinnar hugsaði hann sér gott til glóðarinnar. Honum fannst ekkert
vera sér ofvaxið þótt hann ætli í fjárhagsgvandráðum. Hann ætlaði sér
strax í laxeldi. Þar taldi hann vera vaxtarþrodd atvinnulífsins um þessar
mundir. Þrátt fyrir réx og þex foxillirar eiginkonu seidi hann kópavogsbæ
íþúina og flutti til Óxarfjarðar til að axia ábyrgð og hirta væntanlegan
atrakstur.

Kotra – leiðbeiningar

Klipptu kotruna niður í miða eftir svörtu línunum. Lestu eins mörg orð sóknarskriftar og þér hentar að leggja á minnið í einu (bæði orð og rithátt), hvolfdu bókinni og raðaðu nú stafamiðunum fyrir þau orð sem þú last. Svo lestu nokkur orð til viðbótar, hvolfir bókinni og raðar miðunum. Á þennan hátt er unnið með kotruna uns öllum miðum hefur verið raðað. Þú getur litið eins oft á sóknarskriftina og þér hentar. Í lokin þarf að bera saman texta kotru og sóknarskriftar.

KOTRA																	
Þeg	—	ar	A	—	x	—	el	tó	—	ks	—	t	lo	—	ks	að	
losn	—	a	und	—	an	ví	—	x	—	l	—	a	flóð	—	in	—	u
vegn	—	a	va	—	x	—	t	—	ar	rækt	—	ar					
—	stöðv	—	ar	—	inn	—	ar	hu	—	gs	—	að	—	i	hann		
sér	gott	til	glóð	—	ar	—	inn	—	ar.	Hon	—	um					
fannst	ekk	—	ert	ver	—	a	sér	of	—	va	—	x	—	ið			
þótt	hann	ætt	—	i	í	fjár	—	ha	—	gs	—						
—	vand	—	ræð	—	um.	Hann	ætl	—	að	—	i	sér					
stra	—	x	í	la	—	x	—	eld	—	i.							

Sóknarskrift – leiðbeiningar

Texta sóknarskriftar á að skrifa á laust blað. Leggðu bókina opna frá þér nokkuð langt frá vinnuborði þínu. Lestu eins mikið af textanum og þú treystir þér til að muna, farðu að borði þínu og skrifaðu niður textann. Þú getur sótt texta eins oft og þú þarft, þó er sjálfsagt að hafa ferðirnar eins fáar og mögulegt er. Eftir að hafa skrifað niður allan textann berðu saman texta þinn og bókarinnar og leiðréttir ef með þarf.

SÓKNARSKRIFT

Þegar Axel tókst loks að losna undan víxlaflóðinu vegna vaxtarræktarstöðvarinnar hugsaði hann sér gott til glóðarinnar. Honum fannst ekkert vera sér ofvaxið þótt hann ætti í fjárhagsvandræðum. Hann ætlaði sér strax í laxeldi. Þar taldi hann vera vaxtarbrodd atvinnulífsins um þessar mundir. Þrátt fyrir rex og pex foxillrar eiginkonu seldi hann Kópavogsbæ íbúðina og flutti til Öxarfjarðar til að axla ábyrgð og hirða væntanlegan afrakstur.

E

a

N

i

B

G

RÓSA EGGERTSDÓTTIR

STAFUR Á BÓK

LEIÐBEININGAR Í STAFSETNINGU ÁSAMT ÆFINGUM

h

K

I

P

n

T

y

U

A

K

S

H

F

e

Stafur á bók er nýtt kennsluefni í stafsetningu í fjórum heftum. Efnið er sett þannig fram að hvert einstakt „vandamáli“ er tekið fyrir í sér kafla. Reglur eru bæði kynntar á hefðbundinn hátt og sem *þamalputtareglur*. Æfingunum fylgja lausnir og er til þess ætlast að nemandi leiðrétti sjálfur verkefni sín. Ættu því bækurnar að nýtast vel til sjálfsnáms og auðvelda notendum að leggja sérstaka áherslu á þá þætti sem mestum erfiðleikum valda.

Þetta er annað heftið af fjórum og eru hér tekin fyrir ýmis atriði sem standa nokkuð sjálfstætt, s.s. reglur um stóran staf, ng/nk, hv/kv, j og fl. Í fyrsta heftinu er fjallað um ýmis grunnatriði: stofn orða, hættl og kennimyndir. Þriðja heftið tekur n-reglurnar fyrir og fjórða heftið er helgað y-reglum.

Höfundurinn, Rósa Eggertsdóttir, kennir við Grunnskóla Saurbæjarhrepps.

MÁL OG MENNING

ISBN 9979-3-0480-4

9 789979 304807